

Ks. Mieczysław Ozorowski
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie,
Wydział Studiów nad Rodziną
ORCID: 0000-0001-6081-0134; e-mail: m.ozorowski@uksw.edu.pl
<https://doi.org/10.4467/25443283SYM.21.021.14701>

EUTANAZJA – ZBRODNIA CZY CYWILNE PRAWO CZŁOWIEKA DO WYBORU ŚMIERCI?

EUTHANASIA – A CRIME OR A HUMAN RIGHT TO CHOOSE DEATH?

Abstrakt

Współczesne zjawisko eutanazji jest bardzo rozległe i złożone. Jest przejawem „kultury śmierci”, o czym świadczą powszechne praktyki w wielu krajach i próby jej legalizacji. W Polsce, choć eutanazja jest zakazana i karana, znaczna część społeczeństwa aprobejuje jej wprowadzenie. Jednocześnie zanika powszechna świadomość, że jest to przestępstwo i zbrodnia (por. EV 66). Najważniejszy motyw eutanazji – bezsensowne cierpienie – można zrozumieć, zaakceptować i pokonać tylko w świetle wiary. Co więcej, prośba o skrócenie życia nie zawsze jest motywowana cierpieniem nie do zniesienia. Często wynika to z poczucia samotności, braku zainteresowania i współczucia oraz właściwej opieki. Prośzenie o eutanazję jest więc rozpaczliwym wołaniem o pomoc i miłość. Zamiast iść na skróty, lepiej byłoby zwiększyć zaangażowanie rodziny, przyjaciół i lekarzy w opiekę paliatywną, co mogłoby usunąć przyczyny tak radykalnej decyzji, jak żądanie śmierci. Społeczna akceptacja eutanazji może poważnie obniżyć

koszty opieki paliatywnej, zarówno finansowo, jak i naukowo. Receptą na to zjawisko jest raczej edukacyjny wysiłek społeczeństwa, które powinno zaakceptować zjawisko choroby, starzenia się i śmierci, aby w rodzinach i społeczeństwie było godne miejsce zarezerwowane dla osób chorych, niepełnosprawnych, starych i umierających.

Słowa kluczowe: eutanazja, argumenty za eutanazją, nauka Kościoła o eutanazji

Abstrakt

The contemporary phenomenon of euthanasia is very extensive and very complex. It is a manifestation of the „culture of death”, as evidenced by common practices in many countries and attempts to legalize it. In Poland, although euthanasia is forbidden and punished, a significant part of the society approves of its introduction. At the same time, the common awareness that it is a crime and a crime is fading away (EV 66). The most important motive of euthanasia, meaningless suffering, can only be understood, accepted and defeated in the light of faith. Moreover, the request to shorten the life is not always motivated by unbearable suffering. It often comes from feelings of loneliness, lack of interest and compassion, and proper care. So, asking for euthanasia is a desperate cry for help and love. Rather than cut corners, it would be better to increase the involvement of family, friends and physicians in palliative care, which could remove the causes of such a radical decision as asking to die. Public acceptance of euthanasia can seriously reduce the costs of palliative care, both financially and scientifically. The recipe for this phenomenon is rather the educational effort of society, which should accept the phenomenon of disease, aging and death, so that in families and society there should be a dignified place reserved for sick, disabled, old and dying people.

Keywords: euthanasia, arguments for euthanasia, the Church's teaching on euthanasia

Wstęp

Problem eutanazji jest tematem wywołującym wiele kontrowersji i ostrych dyskusji prowadzonych w środkach masowego przekazu oraz we współczesnej debacie publicznej. Debata na ten temat ożywa z całą mocą, gdy w danym kraju decyzją sądu poddawana jest eutanazji osoba znajdująca się w stadium terminalnym, jak w przypadku np. Eluany Englaro¹. Oczywiście dyskusja posiada o wiele szersze spektrum zagadnień, związanych z pytaniami o dopuszczalność wykluczania z życia w społeczeństwie ludzi terminalnie chorych, starych, kalekich itd. Czy eutanazja jest zbrodnią dokonaną w majestacie prawa, czy aktem miłosierdzia? Czy eutanazja jest nie tylko prawnie, ale i moralnie dopuszczalna? Czy orzeczenia lekarskie mają decydować o życiu człowieka²? W niniejszym tekście zarysujemy tylko problem, przedstawiając skrótowo argumenty obydwu stron.

1. Definicja oraz krótka historia pojęcia eutanazji

Samo słowo *eutanazja* pochodzi z języka greckiego i oznacza *dobrą śmierć, bez przykrych cierpień* albo też śmierć dobrą i zaszczytną³. Współcześnie odeszliśmy dość daleko od takiego prostego rozumienia tego pojęcia.

Święty Jan Paweł II w encyklice *Evangelium vitae* termin ten definiuje następująco: „Przez eutanazję w ścisłym i właściwym sensie należy rozumieć czyn lub zaniechanie, które ze swej natury lub w intencji działającego powoduje śmierć w celu usunięcia cierpienia”⁴. Współcześnie w języku potocznym pod pojęciem *eutanazja* rozumie się działania, które zmierza-

¹ Por. K. SZALAŁATA, *Refleksje po śmierci Eluany. Zbrodnia czy wybawienie?*, <https://www.niedziela.pl/artukul/87978/nd/Zbrodnia-czy-wybawienie> (odczyt z dn. 15.10.2021 r.).

² Por. A. SZCZEKLIK, *Kore. O chorych, chorobach i poszukiwaniu duszy medycyny*, Kraków 2007, s. 187.

³ Por. T. JAKUBOWSKI, *W trosce o godność życia ludzkiego. Eutanazja*, https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TM/0107N_02.html (odczyt z dn. 14.10.2021 r.).

⁴ JAN PAWEŁ II, Encyklika *Evangelium vitae*, Rzym 1995 (dalej: EV), 65.

ją do skrócenia życia ludzkiego w sposób czynny, poprzez wspomagane samobójstwo, np. przez podanie środka powodującego śmierć⁵. Może też być eutanazja bierna, która polega na odłączeniu chorego od aparatury podtrzymującej życie⁶. Drugie rozróżnienie eutanazji to eutanazja dobrowolna i niedobrowolna. Można podzielić też eutanazję ze względu na świadomość pacjenta, czyli gdy pacjent jest świadomy (eutanazja świadoma) albo gdy jest nieświadomy (eutanazja potajemna). Można też rozróżnić eutanazję personalną (decyzję podejmuje świadomie sam pacjent) oraz eutanazję legalną (decyzja podjęta na podstawie prawa danego państwa)⁷. W pierwszym przypadku lekarz, na wyraźne życzenie pacjenta, podejmuje działania zmierzające do skrócenia życia. Eutanazja niedobrowolna występuje wówczas, gdy pacjent nie jest w stanie wyrazić swojej woli, ale lekarze lub rodzina sądzą, że lepiej będzie, gdy pacjent umrze. Dzieje się tak w przypadku chorych noworodków lub osób dorosłych, które są np. w śpiączce lub są nieprzytomne⁸. Takie przypadki zazwyczaj budzą gorące spory i kontrowersje moralne. Niekiedy eutanazja jest określana jako wspomagane lub samodzielne samobójstwo⁹.

W sensie historycznym eutanazja nie jest zjawiskiem nowym, znana była w starożytnej Sparcie oraz Imperium Rzymskim¹⁰. Praktykę tę akceptowali Platon i Arystoteles. Przeciwni tej praktyce byli pitagorejczycy¹¹.

⁵ Por. P. GÓRALSKI, *Prawne i społeczne aspekty eutanazji*, Kraków 2007, s. 75.

⁶ Por. B. ROJEK, M. CHŁOPOWIEC, *Czy eutanazja jest moralnie dopuszczalna?*, http://www.nowezycie.archidiecezja.wroc.pl/stara_strona/numery/052009/10.html (odczyt z dn. 13.10.2021 r.).

⁷ Por. M. PAWLAK, *Eutanazja – definicja, kontrowersje, rodzaj, sedacja, kwestie prawne*, <https://www.medonet.pl/zdrowie/zdrowie-dla-kazdego,eutanazja---definicja--kontrowersje--rodzaj--sedacja--kwestie-prawne,artykul,80759595.html> (odczyt z dn. 14.10.2021 r.).

⁸ Por. Z. SZAWARSKI, *Prawo do śmierci*, <https://www.tygodnikprzeglad.pl/prawo--do-smierci/> (odczyt z dn. 17.10.2021 r.).

⁹ Por. M. TRUSZCZYŃSKI, *Eutanazja: między zabójstwem z litości a aktem samobójstwa*, „Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego” 27 (2013), s. 504-517.

¹⁰ Por. K. NAZAR-GUTOWSKA, *Pojęcie i rodzaje eutanazji*, w: M. Mozgawa (red.), *Eutanazja*, Warszawa 2015, s. 13-33.

¹¹ Por. T. JAKUBOWSKI, *W trosce o godność życia ludzkiego...*, dz. cyt.

Samobójstwo z różnych powodów było znane i spotykane w świecie w różnych kulturach pozaeuropejskich¹².

Na uwagę zasługuje fakt wprowadzenia praktyki eutanazji eugenicznej w Niemczech w okresie międzywojennym, następnie praktykowanej na skalę masową przez lekarzy grupy T-4 w Niemczech hitlerowskich, gdzie uśmiercono na masową skalę setki tysięcy niepełnosprawnych noworodków i osób upośledzonych¹³. Lekarze z grupy T-4 nigdy nie uważali się za zabójców, ale za niosących pomoc lekarską. Liczba ofiar tego procederu mogła szacunkowo osiągnąć 400 tysięcy osób. Z czasem ta praktyka przekształciła się w formę ludobójstwa na szeroką skalę, prowadzoną w obozach koncentracyjnych¹⁴.

Współcześnie eutanazja kojarzy się nam z krajami Beneluksu, a szczególnie z Holandią, która stała się krajem przodującym w praktyce legalnej i społecznie akceptowalnej eutanazji¹⁵. Zjawisko to jest też spotykane w Niemczech, Australii i Stanach Zjednoczonych¹⁶. W Polsce eutanazja jest zabroniona i karalna¹⁷. Także Kodeks Etyki Lekarskiej zabrania sto-

¹² Por. A. ZWOLIŃSKI, *Prawo o samobójstwie*, w: A. Zakręta, A. Sosnowski (red.), *Servabo legem tuam in toto corde meo. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Józefowi Krzywdzie CM, dyrektorowi Instytutu Prawa Kanonicznego UPJPII z okazji 70. rocznicy urodzin*, Kraków 2013, s. 601-618.

¹³ Por. D. KALIŃSKI, *Eutanazja dla dobra Rzeszy. Tak Hitler uśmiercał Niemców, których uważał za zbyt mało wartościowych*, <https://ciekawostkihistoryczne.pl/2018/08/07/eutanazja-dla-dobra-rzeszy-tak-hitler-usmiercal-niemcow-ktorych-uwazal-za-zbyt-malo-wartosciowych/> (odczyt z dn. 14.10.2021 r.).

¹⁴ Por. L. GÓRNICKI, T. KRUSZEWSKI, *Zasadnicze przejawy ingerencji w prawa podmiotowe prywatne jednostek przez III Rzeszę*, „*Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem*” 1(39) (2017), s. 45-74.

¹⁵ Por. M. DERDZIUK, *Praktyka eutanazji w Belgii jako owoc przemian społeczno-obyczajowych*, „*Teologia i Moralność*” 2(12) (2017), s. 163-176, DOI: 10.14746/tim.2017.22.2.10; PAP, *Eutanazja: jak reguluje ją prawo różnych krajów UE – szczegóły*, <https://www.rynekzdrowia.pl/Prawo/Eutanazja-jak-reguluje-ja-prawo-roznych-krajow-UE-szczegoly,162524,2.html> (odczyt z dn. 14.10.2021 r.).

¹⁶ Por. J. PACIAN, A. PACIAN, H. SKÓRZYŃSKA, M. KACZORUK, *Eutanazja – zabójstwo człowieka czy uśmierzenie bólu. Regulacje prawne wybranych państw świata*, „*Hygeia Public Health*” 1(49) (2014), s. 19-25.

¹⁷ Por. R. RABIEGA, *Eutanazja jako problem prawny i etyczny*, „*Prawo Kanoniczne*” 1(59) (2016), s. 161-178.

sowania eutanazji. Niemniej jednak również w naszym kraju są silne ruchy proeutanazyjne, które powodują, że opinia społeczna zaczyna skłaniać się do zaakceptowania tego zjawiska¹⁸.

2. Argumenty zwolenników eutanazji

Zwolennicy eutanazji posługują się argumentami praktycznymi, które zyskują coraz większą społeczną akceptację, przynajmniej według przeprowadzanych sondaży¹⁹. Stawiają oni pytania związane z prawem człowieka do odpowiedniej jakości życia, które jest sprzeczne z cierpieniem i bólem. Pytają, czy powinniśmy żyć za wszelką cenę. Czy w pewnych okolicznościach śmierć nie może być wybawieniem i dobrem? Czyż obowiązkiem lekarza nie jest pomóc człowiekowi dobrze żyć, ale również pomóc mu dobrze umrzeć, ze względu na szacunek do autonomii pacjenta? Czy nie należy zalegalizować eutanazji jako prawa człowieka do tzw. godnej śmierci?²⁰.

W Holandii, przodującej obecnie w praktyce legalnej eutanazji, praktykę tę wprowadzono poprzez przemyślany program uświadamiania społeczeństwa co do „prawa człowieka do śmierci”²¹. Środki masowego przekazu zostały zmonopolizowane przez zwolenników eutanazji, stąd całe pokolenie Holendrów nigdy nie usłyszało poważnego sprzeciwu wobec eutanazji, ponieważ argumenty moralne, społeczne i medyczne przeciw eutanazji nie były dopuszczane do głosu przez silne lobby proeutanazyjne²².

Ryszard Fenigsen w swojej książce *Eutanazja – śmierć z wyboru?* twierdzi, że zwolennicy eutanazji posługują się „filozofią tajgejską” (termin pochodzi od urwiska w górach Tajgetu w starożytnej Sparcie). Lekarze

¹⁸ Por. T. JAKUBOWSKI, *W trosce o godność życia ludzkiego...*, dz. cyt.

¹⁹ Por. tamże.

²⁰ Z. SZAWARSKI, *Prawo do śmierci*, dz. cyt.

²¹ R. CITOWICZ, *Prawnokarne aspekty ochrony życia człowieka a prawo do godnej śmierci*, Warszawa 2006; J. ZAWADKA, R. BALICKI, *Eutanazja – „prawem do śmierci”?*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 1 (2015), s. 135-158, DOI: 10.15804/ppk.2015.01.07.

²² T. JAKUBOWSKI, *W trosce o godność życia ludzkiego...*, dz. cyt.

tajgejscy uważają, że pozwalając umrzeć osobom starym, samotnym, upośledzonym, kalekim noworodkom, działają dla ich dobra, skracając im niepotrzebne cierpienie²³. Argument ten, związany z odmową udzielenia pomocy medycznej, jest jednakże nielogiczny i niemoralny, ponieważ osoby trzecie nie mogą decydować, co jest lepsze: życie czy śmierć. Nikt z ludzi nie ma takiej władzy decydowania, kto ma żyć, a kto powinien umrzeć²⁴.

Zwolennicy eutanazji odwołują się do pojęcia „jakości życia”. Jednakże to pojęcie jest niedookreślone i trudne do zdefiniowania. Ponadto kto ma prawo określać jakość życia drugiej osoby? Pojęcie to zawiera w sobie fałsz. Kto ma prawo osądzać i określać, że ta jakość życia jest niewystarczająca. Przecież doświadczenie pokazuje nam, że osoby niewidome, głuchonieme, z zespołem Downa, z poważnymi ograniczeniami ruchowymi mogą pracować, posiadać poważne osiągnięcia, występować na olimpiadzie, zdobywać rozgłos i sławę pomimo ciężkiego inwalidztwa²⁵.

„Filozofia tajgejska” używa czasem argumentu społecznego, który odwołuje się do solidarności międzyludzkiej. Chodzi o to, ile pieniędzy można byłoby zaoszczędzić, gdyby te nakłady finansowe przeznaczać dla osób zdrowych, naprawdę potrzebujących, zamiast na utrzymywanie przy życiu niepełnosprawnych dzieci. Widać wyraźnie przewrotność i błędność tej argumentacji, która jest sprzeczna z prawem cywilnym i międzynarodowym większości krajów²⁶.

Promotorzy eutanazji prezentują również argumenty utylitarystyczne. Dla takich ludzi życie ludzi chorych, starych, słabych, upośledzonych nie ma żadnej wartości, a powoduje tylko poważne wydatki społeczne, których można by było uniknąć. Święty Jan Paweł II zjawisko to określał terminem „kultury śmierci”²⁷.

Zwolennicy eutanazji powołują się też na argumenty empatyczne i mówią o postępowaniu *humanitarnym*, poprzez okazanie współczucia

²³ R. FENIGSEN, *Eutanazja – śmierć z wyboru?*, Poznań 1997.

²⁴ Por. EV 66.

²⁵ T. JAKUBOWSKI, *W trosce o godność życia ludzkiego...*, dz. cyt.

²⁶ Tamże.

²⁷ EV 64.

dla ciężko chorego i cierpiącego człowieka, poprzez skrócenie jego życia. Święty Jan Paweł II nazywa ten argument „falszywą litością”²⁸. Umierającego człowieka należy otoczyć troskliwą opieką i miłością, a nie skracać jego życie. Moralność eutanazyjna uważa jednakże, że ciężka choroba i poważne cierpienie stanowią degradację człowieczeństwa, któremu należy położyć kres przez eutanazję. Chrześcijanie jednak twierdzą i dostarczają dowodów z historii oraz doświadczenia, że cierpienie może być szansą rozwojową i może przyczynić się do duchowego wzrostu chorego i osób go otaczających²⁹.

Częstym argumentem za eutanazją jest stwierdzenie, że ostatecznym dysponentem życia jest sam człowiek. Ma on więc prawo odebrać sobie życie i upoważnić kogokolwiek do zadania mu śmierci. Jest to argument wyrastający na gruncie odrzucenia wiary w Boga, który jest jedynym dawcą życia. Bez Boga cierpienie jest rzeczywistością, której trzeba się pozbyć, nawet przez zastosowanie eutanazji. Człowiek wierzący nie może zaakceptować takiego stanowiska³⁰.

Najczęściej przytaczanym argumentem za eutanazją jest odwołanie się do wolności człowieka, którą należy uszanować. Człowiek ma prawo do podjęcia decyzji o swoim życiu lub o jego zakończeniu. Teologia katolicka jednakże przypomina, że człowiek nie posiada takiego uprawnienia, aby zadać sobie śmierć albo uśmiercić kogoś innego. Takie działanie nazywamy zabójstwem lub morderstwem³¹. Wolność wyboru nie ma charakteru absolutnego i nie może być bezwarunkowym powodem, pomimo bólu i cierpienia, do żądania skrócenia życia³².

²⁸ EV 66.

²⁹ S. OLEJNIK, *Teologia moralna*, Warszawa 1990.

³⁰ Por. EV 15, 64.

³¹ Por. EV 66.

³² D. MENDELSON, M. BAGARIC, *Assisted suicide through the prism of the right to life*, „International Journal of Law and Psychiatry”, 5-6(36) (2013), s. 406-418, DOI: 10.1016/j.ijlp.2013.06.012; B. WACH, *Argumenty w sporze o legalizację eutanazji i wspomaganego samobójstwa*, „Analiza i Egzystencja” 42 (2018), s. 102, DOI: 10.18276/aie.2018.42-05.

3. Stanowisko Kościoła – przeciw eutanazji

Kościół przeciwstawia się eutanazji, odwołując się do wartości moralnych, powszechnych, które są coraz częściej kwestionowane i odrzucane w konsensusie społecznym. Należy zaznaczyć, że Kościół odrzuca eutanazję, ale zezwala na rezygnację z uporczywej terapii, która jest pokrewna z eutanazją bierną³³. Oba działania mają wspólny cel – nieprzedłużanie życia, ale posiadają odmienną ocenę moralną³⁴. Kościół katolicki w licznych dokumentach wyraźnie potępia zjawisko eutanazji³⁵.

Kongregacja Nauki Wiary pod przewodnictwem kard. Franjo Šepera wydała w 1980 roku Deklarację o eutanazji, gdzie napisano wyraźnie, że wszelkie formy eutanazji są niedopuszczalne: „W związku z tym trzeba ponownie zdecydowanie oświadczyć, że nikt ani nic nie może w żaden sposób zezwolić na zadanie śmierci niewinnej istocie ludzkiej, bez względu na to, czy chodzi o płód lub embrion, o dziecko, osobę dorosłą czy starca, o osobę nieuleczalnie chorą czy znajdującą się w agonii. Ponadto nikomu nie wolno prosić o taką śmiertoczną czynność, ani dla siebie, ani dla kogoś innego, powierzonego jego odpowiedzialności; co więcej, nikt nie może zgodzić się na to, bezpośrednio lub pośrednio. Nie może również takiej czynności prawomocnie nakazać lub zezwolić na nią żadna władza. Chodzi w tym przypadku o naruszenie prawa Bożego, o znieważenie godności osoby ludzkiej, przestępstwo przeciw życiu, zbrodnię przeciw ludzkości”³⁶. Argument o zakazie zabijania posiada wymiar nie tylko religijny, ale uniwersalny i jest podstawą istnienia społeczeństwa³⁷.

³³ Por. *Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 2002, 2276-2283.

³⁴ Por. B. ROJEK, M. CHŁOPOWIEC, *Czy eutanazja...*, dz. cyt.

³⁵ PAPIESKA RADA COR UNUM, *Questioni etiche relative ai malati gravi e ai morenti. Niektóre kwestie etyczne odnoszące się do ciężko chorych i umierających*, Rzym 1981; PAPIESKA AKADEMIA NAUK, *Dichiarazione circa il prolungamento artificiale della vita e l'esatta determinazione del momento della morte. Deklaracja o sztucznym przedłużaniu życia i dokładnym ustaleniu momentu śmierci*, Rzym 1985; JAN PAWEŁ II, Encyklika *Evangelium vitae*, Rzym 1995; TENŻE, List apostołski *Salvifici doloris*, Rzym 1984 (dalej: SD).

³⁶ KONGREGACJA NAUKI WIARY, Deklaracja o eutanazji *lura et bona*, Rzym 1980, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19800505_eutanasia_pl.html (odczyt z dn. 18.10.2021 r.).

³⁷ Por. B. CHYROWICZ, *Argumentacja we współczesnych debatach bioetycznych*, „Diametros” 19 (2009), s. 1-25.

Kościół rozumie prośby ludzi cierpiących i śmiertelnie chorych o skrócenie ich życia jako wzywanie pomocy i miłości. Potrzebują oni bowiem miłości, gorącego uczucia ludzkiego i nadprzyrodzonego, jakim powinni być otoczeni ze strony bliskich, rodziny, lekarzy i całej służby zdrowia. Chrześcijańska opinia uważa, że domaganie się eutanazji jest spowodowane długotrwałym stanem fizycznym i psychicznym cierpiącego pacjenta, a także/lub presją zdehumanizowanego otoczenia oraz rutyną instytucji opiekuńczych i leczniczych. Chrześcijanie uważają, że eutanazji można uniknąć przez fachową i życzliwą opiekę medyczną, przez łagodzenie bólu osoby cierpiącej, przez serdeczny kontakt oraz przekonanie pacjenta, że jest komuś potrzebny³⁸. Alternatywą dla eutanazji jest ruch hospicyjny oraz rozwinięta opieka paliatywna³⁹.

Długotrwała choroba i cierpienie napełniają strachem serce człowieka, ale również przygotowują go do akceptacji śmierci. Nauka chrześcijańska przypomina, że cierpienie, zwłaszcza w ostatnich chwilach życia, może być rozumiane jako udział w męce Chrystusa i łączność z ofiarą odkupienia. Jest to jednakże postawa heroiczna, która nie może być zasadą ogólną. Roztropność chrześcijańska zachęca do stosowania lekarstw, które łagodzą ból i cierpienie, chociaż mogą one ograniczać świadomość.

Podstawą odrzucenia eutanazji z punktu widzenia człowieka wierzącego jest przekonanie, że tylko Bóg jest Panem życia (por. Pwt 32,39). Życie człowieka jest najcenniejszym darem jedyne Boga i nie wolno go nikomu niszczyć⁴⁰. Święty Jan Paweł II w *Evangelium vitae* wypowiedział się autorytatywnie: „(...) w zgodzie z Magisterium moich Poprzedników i w komunii z Biskupami Kościoła katolickiego, potwierdzam, że eutanazja jest poważnym naruszeniem Prawa Bożego jako moralnie niedopuszczalne dobrowolne zabójstwo osoby ludzkiej. Doktryna ta jest oparta na prawie naturalnym i na słowie Bożym spisany, jest przeka-

³⁸ Por. T. PIĄTEK, *Chrześcijański pogląd na legalizację eutanazji*, http://www.polsko-katolicki.pl/RODZINA/2004_10/eutanazja.htm (odczyt z dn. 18.10.2021 r.).

³⁹ Por. B. WACH, *Argumenty w sporze o legalizację eutanazji i wspomaganego samobójstwa*, dz. cyt., s. 100.

⁴⁰ Por. M. SZEROCZYŃSKA, *Eutanazja i wspomagane samobójstwo na świecie. Studium prawnoporównawcze*, Kraków 2004, s. 71.

zana przez Tradycję Kościoła oraz nauczana przez Magisterium zwyczajne i powszechne⁴¹. Święty Jan Paweł II stwierdził wyraźnie, że „przerywanie ciąży i eutanazja są zbrodniami, których żadna ludzka ustawa nie może uznać za dopuszczalne. (...) w przypadku prawa wewnętrznie niesprawiedliwego, jakim jest prawo dopuszczające przerywanie ciąży i eutanazję, nie wolno się nigdy do niego stosować «ani uczestniczyć w kształtowaniu opinii publicznej przychylniej takiemu prawu, ani też okazywać mu poparcia w głosowaniu»⁴².

Z punktu widzenia społecznego, eutanazja jest odrzucana, ponieważ czyni z człowieka przedmiot rachunku demograficznego lub polityczno-rasowego. Toruje ona drogę poważnym zbrodniom, takim jak eksterminacja i ludobójstwo – spotykanym często w historii, szczególnie w ustrojach totalitarnych. Jako przykład można podać sytuacje, które zostały dobrze opisane w hitlerowskich Niemczech, stalinowskiej Rosji, komunistycznych Chinach i Kambodży. Eutanazja jawi się również jako nadużywanie sztuki medycznej i jest przeciwna jej podstawowemu celowi, jakim jest ratowanie życia, a to niszczy zaufanie między chorym i lekarzem⁴³. Jest to argument określany jako równia pochyła, czyli jeżeli zalegalizujemy eutanazję, to doprowadzi to do dalszej erozji stosunków społecznych, relatywizacji ochrony życia ludzkiego i braku poszanowania dla godności człowieka⁴⁴. Może ona u poważnie chorego wzbudzać lęk przed systemem opieki medycznej.

W odpowiedzi na argument o skróceniu życia ludzkiego z powodu cierpienia, które jest bezwartościowe i pozbawione sensu, chrześcijanie proponują drogę akceptacji cierpienia i ukazania jego wartości w świetle wiary w Chrystusa. Jednym z głównych celów objawienia, Biblii i teologii jest odpowiedź na pytanie o sens cierpienia. Święty Jan Paweł II pisał w Liście *Salvifici doloris*, że sens cierpienia jest „(...) równocześnie na wskroś nadprzyrodzony i na wskroś ludzki. Jest nadprzyrodzony,

⁴¹ EV 65.

⁴² EV 73.

⁴³ Por. T. PIĄTEK, *Chrześcijański pogląd na legalizację eutanazji*, dz. cyt.

⁴⁴ Por. B. WACH, *Argumenty w sporze o legalizację eutanazji i wspomaganego samobójstwa*, dz. cyt., s. 102-104.

ponieważ zakorzenia się w Boskiej tajemnicy Odkupienia świata. (...) ludzki, ponieważ człowiek odnajduje w nim siebie, swoje człowieczeństwo, swoją godność, swoje posłannictwo⁴⁵.

Zakończenie

Współczesne zjawisko eutanazji jest bardzo rozległe i bardzo złożone. Stanowi ono przejaw „kultury śmierci”, o czym świadczą powszechne praktyki w wielu krajach oraz próby jego legalizacji. W Polsce, chociaż eutanazja jest zabroniona i karana, to jednak znaczna część społeczeństwa wyraża aprobatę dla jej wprowadzenia. Jednocześnie zanika powszechna świadomość, że jest to przestępstwo i zbrodnia (por. EV 66). Najważniejszy motyw eutanazji, czyli bezsensowne cierpienie, może być zrozumiany, zaakceptowany i pokonany tylko w świetle wiary. Ponadto prośba o skrócenie życia nie zawsze jest motywowana nieznośnym cierpieniem. Często wynika ona z poczucia osamotnienia, braku zainteresowania i współczucia oraz odpowiedniej opieki. Prośba o eutanazję jest więc rozpaczliwym wołaniem o pomoc i miłość. Zamiast iść na skróty, należałoby raczej zwiększyć zaangażowanie rodziny, przyjaciół i lekarzy w opiece paliatywnej, co może usunąć przyczyny tak radykalnej decyzji jak prośba o śmierć. Społeczna akceptacja eutanazji może grozić poważnym zmniejszeniem nakładów na opiekę paliatywną tak od strony finansowej, jak i naukowej. Receptą na to zjawisko jest raczej wysiłek wychowawczy społeczeństwa, które powinno akceptować zjawisko choroby, starzenia się i śmierci, tak aby w rodzinach i społeczeństwie było godne miejsce zarezerwowane dla ludzi chorych, niepełnosprawnych, starych i umierających. Ostatecznie to oni są miarą naszego człowieczeństwa. Kościół przyjmuje w sprawie eutanazji stanowisko pryncypialne, ale też i pragmatyczne. To znaczy odrzuca i nie akceptuje żadnej formy eutanazji, ale z szacunkiem odnosi się do każdego człowieka, także tego, który chce dokonać skrócenia swego życia. Z tego powodu nie potępia go, nie ekskomunikuje, ale stara się udzielić wsparcia i ostatecznie zapewnia ostateczną posługę pogrzebania zmarłego według obrządku Kościoła.

⁴⁵ SD 31.

Bibliografia

- Chyrowicz B., *Argumentacja we współczesnych debatach bioetycznych*, „Diametros” 19 (2009), s. 1-25.
- Citowicz R., *Prawnokarne aspekty ochrony życia człowieka a prawo do godnej śmierci*, Warszawa 2006.
- Derdziuk M., *Praktyka eutanazji w Belgii jako owoc przemian społeczno-obyczajowych*, „Teologia i Moralność” 2(12) (2017), s. 163-176, DOI: 10.14746/tim.2017.22.2.10.
- Fenigsen R., *Eutanazja – śmierć z wyboru?*, Poznań 1997.
- Góralski P., *Prawne i społeczne aspekty eutanazji*, Kraków 2007.
- Górnicki L., Kruszewski T., *Zasadnicze przejawy ingerencji w prawa podmiotowe prywatne jednostek przez III Rzeszę*, „Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem” 1(39) (2017), s. 45-74.
- Jakubowski T., *W trosce o godność życia ludzkiego. Eutanazja*, https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TM/0107N_02.html (odczyt z dn. 14.10.2021 r.)
- Jan Paweł II, *Encyklika Evangelium vitae*, Rzym 1995.
- Jan Paweł II, *List apostolski Salvifici doloris*, Rzym 1984.
- Kaliński D., *Eutanazja dla dobra Rzeszy. Tak Hitler uśmiercał Niemców, których uważał za zbyt mało wartościowych*, <https://ciekawostkihistoryczne.pl/2018/08/07/eutanazja-dla-dobra-rzeszy-tak-hitler-usmiercal-niemcow-ktorych-uwazal-za-zbyt-malo-wartosciowych/> (odczyt z dn. 14.10.2021 r.)
- Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 2002, 2276-2283.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Deklaracja o eutanazji Iura et bona*, Rzym 1980, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19800505_eutanasia_pl.html (odczyt z dn. 18.10.2021 r.)
- Mendelson D., Bagaric M., *Assisted suicide through the prism of the right to life*, „International Journal of Law and Psychiatry”, 5-6(36) (2013), s. 406-418, DOI: 10.1016/j.ijlp.2013.06.012.
- Nazar-Gutowska K., *Pojęcie i rodzaje eutanazji*, w: M. Mozgawa (red.), *Eutanazja*, Warszawa 2015, s. 13-33.
- Olejniak S., *Teologia moralna*, Warszawa 1990.

- Pacian J., Pacian A., Skórzyńska H., Kaczoruk M., *Eutanazja – zabójstwo człowieka czy uśmierzenie bólu. Regulacje prawne wybranych państw świata*, „Hygeia Public Health” 1 (49) (2014), s. 19-25.
- PAP, *Eutanazja: jak reguluje ją prawo różnych krajów UE – szczegóły*, <https://www.rynekzdrowia.pl/Prawo/Eutanazja-jak-reguluje-ja-prawo-roznych-krajow-UE-szczegoly,162524,2.html> (odczyt z dn. 14.10.2021 r.).
- Papieska Akademia Nauk, *Dichiarazione circa il prolungamento artificiale della vita e l'esatta determinazione del momento della morte. Deklaracja o sztucznym przedłużaniu życia i dokładnym ustaleniu momentu śmierci*, Rzym 1985.
- Papieska Rada Cor Unum, *Questioni etiche relative ai malati gravi e ai morenti. Niektóre kwestie etyczne odnoszące się do ciężko chorych i umierających*, Rzym 1981.
- Pawlak M., *Eutanazja – definicja, kontrowersje, rodzaj, sedacja, kwestie prawne*, <https://www.medonet.pl/zdrowie/zdrowie-dla-kazdego,eutanazja---definicja--kontrowersje--rodzaj--sedacja--kwestie-prawne,artykul,80759595.html> (odczyt z dn. 14.10.2021 r.).
- Piątek T., *Chrześcijański pogląd na legalizację eutanazji*, http://www.polskokatolicki.pl/RODZINA/2004_10/eutanazja.htm (odczyt z dn. 18.10.2021 r.).
- Rabiega R., *Eutanazja jako problem prawny i etyczny*, „Prawo Kanoniczne” 1(59) (2016), s. 161-178.
- Rojek B., Chłopowiec M., *Czy eutanazja jest moralnie dopuszczalna?*, http://www.nowezycie.archidiecezja.wroc.pl/stara_strona/numery/052009/10.html (odczyt z dn. 13.10.2021 r.).
- Szałata K., *Refleksje po śmierci Eluany. Zbrodnia czy wybawienie?*, <https://www.niedziela.pl/artykul/87978/nd/Zbrodnia-czy-wybawienie> (odczyt z dn. 15.10.2021 r.).
- Szawarski Z., *Prawo do śmierci*, <https://www.tygodnikprzeglad.pl/prawo-do-smierci/> (odczyt z dn. 17.10.2021 r.).
- Szczeklik A., *Kore. O chorych, chorobach i poszukiwaniu duszy medycyny*, Kraków 2007.
- Szeroczyńska M., *Eutanazja i wspomagane samobójstwo na świecie. Studium prawnoporównawcze*, Kraków 2004.

- Truszczyński M., *Eutanazja: między zabójstwem z litości a aktem samobójstwa*, „Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego” 27 (2013), s. 504-517.
- Wach B., *Argumenty w sporze o legalizację eutanazji i wspomaganego samobójstwa*, „Analiza i Egzystencja” 42 (2018), s. 95-113, DOI: 10.18276/aie.2018.42-05.
- Zawadka J., Balicki R., *Eutanazja – „prawem do śmierci”?*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 1 (2015), s. 135-158, DOI: 10.15804/ppk.2015.01.07.
- Zwoliński A., *Prawo o samobójstwie*, w: A. Zakręta, A. Sosnowski (red.), *Servabo legem tuam in toto corde meo. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Józefowi Krzywdzie CM, dyrektorowi Instytutu Prawa Kanonicznego UPJPII z okazji 70. rocznicy urodzin*, Kraków 2013, s. 601-618.

Ks. prof. dr hab. Mieczysław Ozorowski – urodził się w Białymstoku 30 grudnia 1961 roku jako syn Stanisława i Ireny Ozorowskich. Dyplom maturalny zdobył w 1980 roku w III Liceum Ogólnokształcącym w Białymstoku. Następnie ukończył Wyższe Seminarium Duchowne w Łomży, przyjmując w 1986 roku święcenia kapłańskie. W tymże roku otrzymał stopień magistra teologii na Wydziale Teologicznym ATK. W latach 1987-1992 studiował we Fryburgu (Szwajcaria). W 1992 roku osiągnął stopień doktora. Od 1993 roku jest zatrudniony w Instytucie Studiów nad Rodziną – wcześniej ATK, obecnie UKSW. W 2002 roku habilitował się na Wydziale Teologicznym UKSW w Warszawie. W 2014 roku otrzymał tytuł profesora nauk teologicznych. Wykłada teologię dogmatyczną w Wyższym Seminarium Duchownym w Łomży. W latach 2016-2020 był dziekanem Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie. Brał udział w licznych konferencjach naukowych. Jest autorem wielu artykułów z zakresu sakramentologii, teologii małżeństwa i rodziny oraz eko-teologii.